

МЕРЕЖА ЦЕНТРІВ
ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ТА КОНСУЛЬТАЦІЙ

міжнародний фонд
Відродження
INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

Правовий статус осіб, засуджених до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі

Виконання покарань у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт і виправних робіт та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, а також здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 3 років, вітчизняним законодавством покладається на Кримінально-виконавчу інспекцію (КВІ), яка є спеціальним органом Державної пенітенціарної служби України.

У своїй діяльності Кримінально-виконавча інспекція керується, крім Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – Кодекс), галузевим підзаконним нормативним актом, яким є Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань (далі – Інструкція), затверджена наказом МВС від 19.12.2003 р. № 270/1560.

Слід наголосити, що правовий статус **усіх засуджених**, у тому числі й тих, хто засуджений до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, визначений у Главі 2 Кодексу.

Основи правового статусу засуджених

- Держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їх особисту безпеку.
- Засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених Кодексом, законами України і встановлених вироком суду.
- Правовий статус засуджених визначається законами України, а також цим Кодексом, виходячи із порядку й умов виконання та відбування конкретного виду покарання.

Основні права засуджених

Засуджені мають право:

- на отримання інформації про свої права й обов'язки, порядок та умови виконання та відбування призначеного судом покарання. Адміністрація установи чи органу, який виконує покарання, зобов'язана надати засудженим зазначену інформацію, а також ознайомлювати їх зі змінами порядку й умов відбування покарань;
- на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню. Заходи впливу можуть застосовуватися до засуджених виключно на підставі закону; засуджені

не можуть бути піддані медичним або іншим подібним дослідженням незалежно від їх згоди;

- звертатися відповідно до законодавства з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів і установ виконання покарань, їх вищестоящих органів, до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань. Відповідні заяви подаються у двох примірниках, один з яких з відміткою про отримання залишається у засудженого;
- давати пояснення і вести листування, а також звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами рідною мовою. Відповіді засудженим даються мовою звернення. У разі відсутності можливості дати відповідь мовою звернення її надають українською мовою з перекладом відповіді на мову звернення, який забезпечується органом або установою виконання покарань;
- на охорону здоров'я в обсязі, встановленому Основами законодавства України про охорону здоров'я, за винятком обмежень, передбачених законом. Охорона здоров'я забезпечується системою медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів, а також поєднанням безоплатних і платних форм медичної допомоги. Засудженому гарантується право на вільний вибір і допуск лікаря для отримання медичної допомоги, у тому числі за власні кошти. Засуджені, які мають розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи інших одурманюючих засобів, можуть за їх письмовою згодою пройти курс лікування від зазначених захворювань;
- на соціальне забезпечення, у тому числі й на оформлення пенсій, відповідно до законів України;
- отримувати у встановленому законом порядку передачі (окрім речей, що засудженим заборонено мати при собі законом, зокрема, зброї, наркотичних або психотропних речовин, прекурсорів);

- на оплачувану працю, організовану відповідно до вимог законодавства про працю, у тому числі щодо тривалості, умов та оплати праці; встановлюється восьмигодинний робочий день, але не більше 40 годин на тиждень;
- на здійснення свободи сповідувати будь-яку релігію або виражати переконання, пов'язані із ставленням до релігії, у тому числі на вільний вибір і допуск священнослужителя для відправлення релігійних таїнств і обрядів, за винятком обмежень, передбачених Кодексом;
- на належне матеріально-побутове забезпечення у порядку, встановленому цим Законом та нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України.

Засудженому гарантується право на правову допомогу. Для одержання правової допомоги засуджені можуть користуватися послугами адвокатів або інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Таке право поширюється і на засуджених осіб, які перебувають на лікуванні у закладах охорони здоров'я.

Засуджені іноземці мають право підтримувати зв'язок з дипломатичними представництвами і консульськими установами своїх держав, особи без громадянства, а також громадяни держав, що не мають дипломатичних представництв або консульських установ в Україні, – з дипломатичними представництвами держави, яка взяла на себе охорону їхніх інтересів, або міжнародними органами чи організаціями, які здійснюють їх захист.

Основні обов'язки засуджених

Засуджені зобов'язані:

- виконувати встановлені законодавством обов'язки громадян України, неухильно додержуватися правил поведінки, які передбачені для засуджених, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших осіб;
- виконувати встановлені законодавством вимоги адміністрації органів і установ виконання покарань;

- ввічливо ставитися до персоналу, інших осіб, які відвідують установи виконання покарань, а також до інших засуджених;
- з'являтися за викликом адміністрації органів і установ виконання покарань.

Невиконання засудженими своїх обов'язків і встановлених законодавством вимог адміністрації органів і установ виконання покарань тягне за собою встановлену законом відповідальність.

Ввиконання покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

Виконання покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, призначеного як основне покарання, а також як додаткове до основних покарань, покладається на КВІ, а проведення індивідуально-профілактичної роботи за місцем проживання засудженого – на органи внутрішніх справ.

Обов'язки засуджених до покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

1. Засуджений до покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю зобов'язаний виконувати вимоги вироку суду, надавати за вимогою КВІ документи, які пов'язані з виконанням даного покарання, повідомляти інспекцію про місце роботи і проживання чи їх зміну, з'являтися за викликом до КВІ. У разі неприбуття засудженого без поважних причин за клопотанням КВІ слідчий суддя може застосувати привід.
2. Засудженому забороняється без дозволу КВІ виїжджати за межі України.

Примітка. Згідно з Інструкцією, КВІ може давати такий дозвіл тільки у випадках направлення засудженої особи у відрядження з місця роботи, у разі потреби проходження курсу лікування та в разі смерті близького родича (подружжя, батьки, діти, усиновлювачі, усиновлені, рідні брати й сестри, дід, баба, онуки), що обов'язково має бути підтверджено документально. У таких випадках ксерокопії відповідних документів долучаються до особової справи засудженої особи.

У разі прийняття рішення про надання засудженій особі дозволу на виїзд за межі України (відмови в наданні дозволу на виїзд) працівник інспекції виносить мотивовану постанову.

У разі ухилення засудженого від відбування покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, він притягується до кримінальної відповідальності відповідно до статті 389 Кримінального кодексу України (карається виправними роботами на строк до 2 років або обмеженням волі на той самий строк).

Виконання покарання у вигляді громадських робіт

Покарання у вигляді громадських робіт відбувається за місцем проживання засудженого. Громадські роботи полягають у виконанні засудженим у вільний від основної роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Виконання покарання у вигляді громадських робіт здійснюється на основі участі засуджених у суспільно корисній праці і контролю за їхньою поведінкою.

Контроль за виконанням покарання у вигляді громадських робіт покладається на КВІ, а проведення індивідуально-профілактичної роботи за місцем проживання засудженого – на органи внутрішніх справ.

Вирок суду приводиться до виконання не пізніше десятиденного строку з дня набрання вирокком законної сили або звернення його до виконання.

КВІ веде облік засуджених, роз'яснює порядок і умови відбування покарання, погоджує з органами місцевого самоврядування перелік об'єктів, на яких засуджені відбувають громадські роботи, здійснює контроль за додержанням умов відбування покарання засудженими і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом за місцем відбування засудженим громадських робіт, веде сумарний облік відпрацьованого засудженим часу.

Умови відбування покарання у вигляді громадських робіт

Засуджені до покарання у вигляді громадських робіт зобов'язані додержуватися встановлених відповідно до законодавства порядку і умов відбування покарання, сумлінно ставитися до праці, працювати на визначених для них об'єктах і відпрацьовувати встановлений судом строк громадських робіт, з'являтися за викликом до КВІ, повідомляти інспекцію про зміну місця проживання, періодично з'являтися на реєстрацію до КВІ.

Надання засудженому щорічної відпустки за основним місцем роботи не зупиняє виконання покарання у вигляді громадських робіт.

Стосовно особи, яка після постановлення вироку визнана інвалідом першої або другої групи або досягла пенсійного віку, а також жінки, яка стала вагітною, КВІ направляє до суду подання про звільнення її від подальшого відбування покарання.

Засудженому забороняється без дозволу КВІ виїжджати за межі України.

Обчислення строку покарання у вигляді громадських робіт

Громадські роботи виконуються не більш як чотири години на день, а неповнолітніми – дві години на день, але не менше двадцяти п'яти годин на місяць.

Відповідальність засуджених до покарання у вигляді громадських робіт

За порушення порядку та умов відбування покарання у вигляді громадських робіт, а також порушення громадського порядку, за яке засудженого було притягнуто до адміністративної відповідальності, до нього КВІ може бути застосоване застереження у вигляді письмового попередження про притягнення до кримінальної відповідальності.

Стосовно особи, яка ухиляється від відбування покарання у вигляді громадських робіт, КВІ надсилає матеріали прокуророві для вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності.

Ухиленням від відбування покарання у вигляді громадських робіт є:

- невиконання встановлених обов'язків, порушення порядку та умов відбування покарання, а також притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, які були вчинені після письмового попередження;
- невихід більше двох разів протягом місяця на громадські роботи без поважних причин, а також допущення більше двох порушень трудової дисципліни протягом місяця, поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння.

Виконання покарання у вигляді виправних робіт

Покарання у вигляді виправних робіт відбувається на підприємстві, в установі, організації незалежно від форми власності за місцем роботи засудженого. Виконання покарання у вигляді виправних робіт здійснюється на основі участі засуджених у суспільно корисній праці.

Контроль за виконанням покарання у вигляді виправних робіт покладається на КВІ, а проведення індивідуально-профілактичної роботи за місцем проживання засудженого – на органи внутрішніх справ.

Вирок суду приводиться до виконання не пізніше десятиденного строку з дня набрання вирокон законної сили або звернення його до виконання.

КВІ веде облік засуджених; роз'яснює порядок та умови відбування покарання; здійснює контроль за додержанням порядку та умов відбування покарання засудженими і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом за місцем роботи засудженого; бере участь у виховній роботі із засудженим; контролює поведінку засуджених; вносить клопотання відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України щодо застосування приводу стосовно засуджених, які не з'явилися за викликом до КВІ без поважних причин, та розшуку засуджених, місцезнаходження яких невідоме; застосовує заходи заохочення і стягнення; дає дозвіл на звільнення з роботи засуджених за власним бажанням протягом строку відбування ними покарання.

Засуджені зобов'язані:

- додержуватися встановлених порядку та умов відбування покарання;
- сумлінно ставитися до праці;
- з'являтися за викликом до КВІ;
- повідомляти КВІ про зміну місця проживання;
- періодично з'являтися на реєстрацію до КВІ.

Якщо при уточненні місця роботи засудженої особи з'ясується, що на час звернення вироку до виконання вона не працює, засуджена особа дає письмове пояснення, в якому зазначає причину звільнення з роботи. Засудженій особі видається направлення до відповідного центру зайнятості населення і встановлюється строк для працевлаштування 15 днів та роз'яснюється, що вона не має права відмовитися від запропонованої роботи чи перекваліфікації.

Якщо засуджена особа без поважної причини не працевлаштувалася у встановлений строк і не стала на облік у центрі зайнятості населення, то вона викликається до інспекції і дає письмове пояснення про причини ухилення від відбування покарання. Засудженій особі виноситься застереження у вигляді письмового попередження про притягнення до кримінальної відповідальності. У разі подальшого ухилення від відбування покарання від засудженої особи відбирається письмове пояснення, виноситься письмове застереження у вигляді попередження та надається ще 10 днів для працевлаштування.

Якщо засуджена особа без поважної причини не працевлаштувалася у встановлений строк і не стала на облік у центрі зайнятості населення, працівник інспекції, взявши довідку про це з відповідного центру зайнятості, надсилає подання, копію вироку та матеріали, які свідчать про ухилення від відбування покарання, прокуророві для вирішення питання про притягнення засудженої особи до кримінальної відповідальності.

Особі, засуджені до виправних робіт, залишаються працювати на тому підприємстві, на якому вони працювали до засудження (на тій самій посаді чи роботі). Переведення зазначених осіб на іншу посаду чи роботу здійснюється на підставах, передбачених законодавством про працю, за винятком обмежень, встановлених вироком суду та кримінально-виконавчим законодавством.

У період відбування покарання у вигляді виправних робіт засудженим особам забороняється звільнитися з роботи за власним бажанням без письмового дозволу інспекції.

Працівники інспекції перевіряють обґрунтованість заяви засудженої особи про звільнення з роботи за власним бажанням та за наявності довідки з нового місця роботи про можливість її працевлаштування, виносять постанови про дозвіл або відмову у звільненні.

Винесене рішення працівника інспекції засуджений може оскаржити у вищого керівництва.

Умови відбування покарання у вигляді виправних робіт

Протягом строку відбування покарання засудженим забороняється звільнитися з роботи за власним бажанням без дозволу КВІ. Дозвіл на звільнення може бути наданий після перевірки обґрунтованості заяви засудженого та за наявності довідки з нового місця роботи про можливість його працевлаштування.

Особам, засудженим до покарання у вигляді виправних робіт, надається щорічна відпустка, час якої не зараховується до строку відбування покарання.

Час відбування засудженим покарання у вигляді виправних робіт зараховується до загального стажу роботи.

Засудженим забороняється без дозволу КВІ виїжджати за межі України.

Стосовно особи, яка стала непрацездатною після постановлення вироку суду, КВІ вносить подання до суду про заміну виправних робіт штрафом.

Стосовно особи, яка після постановлення вироку суду досягла пенсійного віку, а також жінки, яка стала вагітною, КВІ вносить подання до суду про звільнення такої особи від відбування покарання.

Обчислення строку покарання у вигляді виправних робіт

Строк покарання у вигляді виправних робіт обчислюється роками, місяцями і днями, протягом яких засуджений працював і з його заробітку провадилося відрахування. Число днів, відпрацьованих засудженим, має бути не менше числа робочих днів, які припадають на кожний місяць встановленого судом строку покарання. Якщо засуджений не відпрацював зазначену кількість днів і відсутні підстави, встановлені Кодексом для заліку невідпрацьованих днів до строку покарання, відбування покарання триває до повного відпрацювання засудженим призначеної кількості робочих днів. Початком строку відбування покарання вважається день, з якого фактично розпочато відрахування із заробітку засудженого.

До строку відбування покарання зараховується час, протягом якого засуджений не працював з поважних причин і за ним відповідно до закону зберігалася заробітна плата, а також час, коли засудженому не надавалася робота на підприємстві, в установі, організації, та час, протягом якого засуджений перебував на обліку в державній службі зайнятості і йому було надано статус безробітного.

До строку відбування покарання не зараховується час хвороби, викликаной алкогольним, наркотичним або токсичним сп'янінням або діями, пов'язаними з ним, грубим порушенням правил техніки безпеки, умисним заподіянням собі тілесних ушкоджень; час відбування адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або виправних робіт, а також тримання під вартою як запобіжного заходу в іншому кримінальному провадженні у період відбування покарання у випадках, коли вина у вчиненні злочину доведена в установленому законом порядку.

Заходи заохочення і стягнення, що застосовуються до осіб, засуджених до виправних робіт

Власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган щодо засуджених до покарання у вигляді виправних робіт може застосовувати заходи заохочення і стягнення, передбачені законодавством про працю.

КВІ за зразкову поведінку і сумлінне ставлення до праці щодо засуджених може застосовувати такі заходи заохочення: подання до суду матеріалів на засудженого щодо умовно-дострокового звільнення або заміни невідбутої частини покарання штрафом; зарахування часу щорічної відпустки до строку відбування покарання.

Подання про умовно-дострокове звільнення засудженого від покарання або заміну невідбутої частини покарання штрафом надсилається до суду КВІ з урахуванням характеристики на нього власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за місцем роботи засудженого.

За порушення порядку та умов відбування покарання у вигляді виправних робіт до засудженого може застосовуватися застереження у вигляді письмового попередження про притягнення до кримінальної відповідальності.

Стосовно особи, яка ухиляється від відбування покарання у вигляді виправних робіт, КВІ надсилає прокуророві матеріали для вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності відповідно до статті 389 Кримінального кодексу України.

Ухиленням засудженого від відбування покарання у вигляді виправних робіт є:

- невиконання встановлених обов'язків;
- порушення порядку та умов відбування покарання;
- вчинення проступку, за який його було притягнуто до адміністративної відповідальності;
- допущення більше двох разів протягом місяця прогулів, а також більше двох порушень трудової дисципліни протягом місяця або поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння.

Здійснення КВІ контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання

Звільнені від відбування покарання з випробуванням зобов'язані: виконувати обов'язки, які покладені на них судом; повідомляти інспекцію про зміну місця проживання; з'являтися за викликом до КВІ. У разі неприбуття до КВІ без поважних причин до засудженого може бути застосовано привід, який здійснюється органом внутрішніх справ.

Обчислення іспитового строку

Іспитовий строк обчислюється з моменту проголошення вироку суду.

Після закінчення іспитового строку засуджений, який виконав покладені на нього обов'язки та не вчинив нового злочину, за поданням КВІ звільняється судом від призначеного йому покарання, контроль за його поведінкою припиняється і засуджений знімається з обліку в КВІ.

Відповідальність осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням

У разі ухилення засудженого, звільненого від відбування покарання з випробуванням, від виконання обов'язків, які покладені на нього судом, або порушення громадського порядку, за яке його було притягнуто до адміністративної відповідальності, КВІ застосовує до нього застереження у вигляді письмового попередження про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення для відбування призначеного покарання.

Якщо засуджений не виконує покладені на нього обов'язки або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, КВІ вносить до суду подання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення засудженого для відбування призначеного покарання.

Якщо засуджений не виконав хоч один з обов'язків, що їх було покладено на нього судом, – це вважається невиконанням обов'язків.

Систематичним вчиненням правопорушень вважається вчинення засудженим трьох і більше правопорушень, за які його було притягнуто до адміністративної відповідальності.

Зуважте! Поважними причинами неявки засудженого до Кримінально-виконавчої інспекції в призначений строк згідно з Кодексом визнаються: несвоєчасне одержання запрошення (виклику), хвороба та інші обставини, які фактично позбавляють його можливості своєчасно прибути за викликом та які документально підтвержені.

Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно.

Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист. Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Звертаємо увагу, що цей буклет носить рекомендаційний характер, і вирішення окремих ситуацій потребує консультації зі спеціалістом.

У цьому буклеті використано законодавство станом на 01.07.2014 р.

Законодавство час від часу змінюється, тому наведена інформація не є офіційним роз'ясненням чинного законодавства.

Додаткову інформацію з тематики буклету, його електронний варіант та консультації з різних правових питань Ви можете знайти на сайті «Правовий простір» www.legalspace.org

Цей буклет видано у рамках ініціативи “Посилення правових можливостей бідних верств населення”, за підтримки Міжнародного фонду “Відродження” та Програми розвитку ООН.

Контакти:

телефон/факс: 044 482 03 63, www.irf.kiev.ua, e-mail: rol@irf.kiev.ua.